Integrating Neandertal Legacy: From past to Present (iNEAL) – akcija europske suradnje u znanosti i tehnologiji (COST)

Ivor Janković

Institut za antropologiju
Gajeva ul. 32
HR – 10000 Zagreb
ivor.jankovic@inantro.hr

Slika 1. Logotip akcije Integrating Neandertal Legacy: From past to Present (iNEAL).

Neandertalci su prva ljudska populacija koja se uistinu može prepoznati kao pan-Europski fenomen. Od otkrića u maloj špilji u dolini Neander u Njemačkoj 1856. god., što nam je dalo i znanstveno i kolokvijalno ime za ovu drevnu skupinu ljudi, nalazišta s njihovim kosturnim ostacima i/ili kulturnim nalazima otkrivena su diljem Europe (i dijelu Azije) i pokrivaju razdoblje od više od 250 000 godina. Na području Hrvatske imamo neka od najvažnijih svjetskih nalazišta neandertalaca – Hušnjakovo u Krapini dalo je najbrojniji fundus kosturnih ostataka neandertalaca, a na nalazima špilje Vindije provedena je prva analiza cjelovitog genoma neandertalca – rad za koji je ove godine i dodijeljena Nobelova nagrada! No osim samih kosturnih ostataka, na prostoru Hrvatske možemo se pohvaliti i drugim nalazištima gdje su pronađeni dokazi o prisustvu nenadertalaca (nalazi njihovih alatki, pokazatelji lova i dr.). Tako su u kontinentalnom dijelu neandertalci boravili u špilji Veternici na obroncima Medvednice, u Mačkovoj, te u Velikoj pećini na Ravnoj gori. Na području Dalmacije nalazi neandertalske kulture pronađeni su

u Mujinoj pećini u zaleđu Kaštela, Velikoj pećini u Kličevici u zaleđu Benkovca te nekoliko nalazišta na otvorenom. U Istri, tragovi neandertalskog prisustva otkriveni su u Romualdovoj špilji u Limskom zaljevu te nalazištu Campanož. Među najnovije nalaze činu izradu pripisujemo neandertalcima moramo ubrojiti i alatku pronađenu u Gornjoj Baračevoj špilji, a buduća istraživanja nesumnjivo će pružiti još mnoge vrijedne nalaze.

Iz tog razloga prostor Hrvatske dobro je poznat svim znanstvenicima koji se bave neandertalcima i njhovom kulturom. Upravo znanstveni, no i ekonomski potencijal neandertalskog naslijeđa bio je razlog pokretanja Europskog projekta pod nazivom Integrating Neandertal Legacy: From past to Present (iNEAL). Projekt, odnosno COST Akcija (European Cooperation in Science and Technology) dio je mreže Europskih projekata Horizon Europe. U potpunosti se financira sredstvima Europske unije, s glavnim ciljem umrežavanja znanstvenika i ostalih dionika oko jedne teme. Važno je naglasiti da je ovdje Hrvatska vodeći partner, budući da je voditelj projekta hrvatski znanstvenik, dr. sc. Ivor Janković sa Instituta za antropologiju u Zagrebu. Osim njega, u projektu važnu ulogu imaju i drugi hrvatski znanstvenici. Sanjin Mihelić, ravnatelj Arheološkog Muzeja u Zagrebu voditelj je radne grupe 4 koja je posvećena diseminaciji rezultata projekta, a članovi različitih radnih grupa su i direktor Arheološkog Muzeja Istre Darko Komšo, dr. sc. Nikola Vukosavljević, dr. sc. Barbara Cvitkušić i doktorandica na Institutu za antropologiju Lia Vidas.

Nalazi neandertalaca i njihove materijalne ostavštine pronađeni su u gotovo svim dijelovima Europe, kao i dijelovima zapadne i središnje Azije. To je rezultiralo golemom akumulacijom raznih vrsta podataka. Međutim, tijekom više od 160 godina istraživanja, znanstvene metode, tehnološki i metodološki aspekti, teorija i praksa često su se razvijale različitim tempom, a ponekad i različitim putanjama, u različitim zemljama. Rezultat je da je često teško procijeniti i uspoređivati različite skupove podataka koji se bave neandertalskom ostavštinom. Isto tako, iz brojnih razloga postoje problemi vezani uz pristup podacima i informacijama za razna nalazišta i nalazišta. Osim toga, istraživačka pitanja koja postavljaju različite skupine i znanstvenici ne samo iz različitih disciplina, već ponekad iz istih disciplina, ali različitih tradicija i različitih zemalja često je teško usporediti. Posljednja desetljeća bilježe nagli uspon u komunikaciji znanstvenika iz, primjerice, bivšeg "istočnog" i onih iz "zapadnog bloka". No, to se uvelike još uvijek temelji na osobnim vezama i prijateljstvima. Stoga je, kako bi se usporedili podaci o različitim aspektima neandertalskog naslijeđa, ključno izgraditi dugoročnu mrežu znanstvenika, koja će zauzvrat pomoći u stvaranju upotrebljive i uključive, inter- i multidisciplinarne baze podataka i platforme za razmjenu podataka za sve zainteresirane za neandertalce. Posebna pažnja usmjerena je i ka uključivanju mladih znanstvenika, kako bi se stvorio čvrst temelj i suradnja na polju istraživanja neandertalaca u budućnosti.

Drugi važan aspekt iNEAL akcije je promicanje svijesti među različitim skupinama dionika o važnosti neandertalske baštine kao dobra u obrazovanju, turizmu, kao i drugim širim društveno-ekonomskim sferama. Trenutno se puno truda ulaže u istraživanje, prezentaciju i interpretaciju neandertalske baštine i drugih materijalnih ostataka poput muzejskih eksponata, međutim, postoji opipljiv nedostatak umrežavanja na višim razinama, kao i u cijelom spektru dionika.

Ono što nedostaje svim tim naporima je uključivanje drugih dionika osim akademske zajednice, odnosno onih koji bi stvorili opipljiviju vezu sa stvarnim životom: lokalne zajednice, lokalne i regionalne samouprave, privatni sektor, mala i srednja poduzeća, sektor turizma itd., koji su već odavno obespravljeni u pitanjima upravljanja arheološkom baštinom općenito, a posebno neandertalcima. U obrazovanju, nastavni planovi i programi za osnovne i srednje škole u mnogim zemljama mogli bi imati velike koristi od razrađenijih didaktičkih alata prilagođenih školskoj djeci, koji su u središtu plana akcije.

Akcija već danas uključuje preko 70 znanstvenika iz čak 29 zemalja, a intenzivno se radi na uključivanju novih stručnjaka, no i zainteresirane javnosti. Unutar akcije postoje četiri radne grupe koje se bave različitim zadacima i aspektima neandertalaca:

Radna grupa 1 koja je posvećena prikupljanju podataka o antropološkoj građi, odnosno fosilnim ostacima neandertalaca; Radna grupa koja je 2 posvećena prikupljanju podataka o kulturnoj ostavštini neandertalca; Radna grupa 3 koja bavi se genetičkim/genomskim podacima; Radna grupa 4 koja je posvećena diseminaciji rezultata prve tri radne grupe prema zainteresiranoj javnosti te uključivanju ne-znanstvenika u Akciju.

Akcija izdaje i svoj *Newsletter*, a više informacija je moguće naći na službenim stranicama:

https://www.cost.eu/cost-action/integrating-neandertal-legacy-from-past-to-present/

https://inealcost.inantro.hr/